

מראי מקומות - חגיגה

ט.

עשה תשובה הרי כאילו עשה המצוה, אבל בחגיגה, שבאה להשפיע ברכה במועד, דהג' רגלים הו' ר"ה לתבואה, לפירות האילן, ולמים, ואז אם חסרה החגיגה חסרה הברכה, ובזה לא מהני תשובה [ואולי ס"ל דגם מצות אכילה בסוכה מביאה ברכה בחג, וא"כ גם היא נכללת בהא דמעוות לא יוכל לתקון, וא"כ לדרכו מיושב קו' הטו"א מגמ' סוכה].

ג. זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר
פרש"י שאין עוונותיו נמחקין בתשובה. אבל תוס' פי' דכוונת התנא להא דטפי בושנתו, כיון דניכר הממזר, ונראה לעולם. וע' במהר"ל (נתיבות עולם, נתיב התשובה פרק ה') שהביא מתוס' שהק' על רש"י דהא אין דבר העומד בפני התשובה, ומשום קו' זו פי' דבבושתו קאי, ולא משום שאין עוונותיו נמחקין בתשובה. אבל הק' המהר"ל על תוס', דגם לדבריו ק', הרי אם מת הממזר, אז שייך לתקן את בושנתו (ולכא"ז זה גם ק' על רש"י). ולכן פי' המהר"ל דמתני' מיירי במי שלא עשה תשובה, שאם עשה תשובה, הרי אין דבר עומד בפני התשובה. וכוונת מתני' לומר, דחטא כזה, שאין לו תקנה, משום דהוי ממזר בעולם, הוי גדול מחטא שיש לו תקנה, שאין תוצאה מהעבירה בעולם.

ד. והוליד ממנה ממזר
המשנה מדברת אם כבר נולד הממזר, ויש לדון, מה הדין אם עדיין לא נולד הממזר, אלא אמו מעוברת עם ולד ממזר, האם מותר בכה"ג להפסיק ההריון. ע' חידוש גדול בשאלת יעב"ץ (א', מ"א), דכ' לדון על אשה שזינתה והרה לזנוניה, ורוצה לשתות איזה דבר המשלשל הזרע בקרבה, מה דינה. והביא שהחות יאיר אוסר, אבל הוא רוצה לחדש להתיר זה, דכיון דבאמת היא חייבת מיתה כיון שזינתה, ואע"פ שמיתת ב"ד בטלה, אבל דין מיתת ב"ד לא בטלה, ולכן חייבת מיתה ביד"ש, וממילא גם עוברת, שהוא כירך שלה, ג"כ חייב מיתה, וממילא יש לצדד להתירה להשחית העובר. וע' באגרות משה (חו"מ ב', ס"ט) במה שחולק על היעב"ץ בתקיפות.

ה. זה ת"ח הפורש מן התורה
תמוה, האם שוב אינו יכול לתקן עצמו ע"י תשובה, ולמה נקרא זה מעוות לא יוכל לתקון. וע' בחידושי שו"ת שדפסין בעין יעקב, שכ' "דמ"מ שכר זמן הבטלה שעשה לא הדר ביי". וע"ע במהר"ל (נתיבות עולם נתיב התשובה פרק ה') מש"כ בזה.

ו. ומאי תשלומין
ע' בטורי אבן (ב. ד"ה לאתויי חגור) שדייק מדברי הרמב"ם (חגיגה א, א) שכ' "הראי' האמורה בתורה הוא שיראה פניו בעזרה ביו"ט ראשון של חג, וכו'", דמשמע דס"ל להרמב"ם דכל הדין

א. עבר הרגל ולא חג, אינו חייב באחריותו
העיר החזון איש (או"ח קכ"ט, ט), למה אינו חייב באחריותו, הרי אפי' אם אדם מת, חייבין היורשין להביא קרבנו, ומאי שנא. וכ' דעכצ"ל דהכא איירי בשלא ראה פני העזרה, וא"כ לא נתחייב כלל בקרבן ראיי'. אבל הק' דעדיין ק' מקרבן חגיגה, דלכא"ו אינו תלוי בראיית פנים, וכמש"כ תוס' לעיל (ב. ד"ה שומע), וא"כ למה אינו חייב באחריותו. וכ' דלדעת הטורי אבן דכל שפטור מראי' פטור מחגיגה, א"ש. וע' בקהלות יעקב (סי' ג'), שג"כ העיר דהא בעלמא אמרי' דמי שנתחייב בקרבן, אישתעבדו נכסיו, וא"כ איך נפקע השעבוד אחר הרגל. וביאר (בד"ה ובאמת), דשאני מצוות עולת ראיי' ושלמי חגיגה משאר הקרבנות, דעיקר המצוה הוא הבאתו ידיד', שלא יבוא ריקם לבהמ"ק, וכיון דעיקר מצותו הוא הבאה ידיד', א"כ שוב הוי כשאר מצוות התורה, ולא שייך בה שעבוד. וע"ש (אות ב') שכ' לבאר עפ"ז מש"כ בתשו' רמ"א דנודר צדקה ומת אין היורשים חייבים לשלם, דאפי' אם נאמר דבדרך כלל איכא שעבוד נכסים על מי שנודר לצדקה, הרי כל השעבוד חל רק כדי לקיים נדרו, והנדר הוא שהוא יתן, וכיון שלאחר מיתתו שוב אינם נכסיו, וא"כ אין שייך עוד לקיים נדרו, וא"כ, לא חל השעבוד על חיוב ממון גרידא בכה"ג.

ב. על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון
הק' הטורי אבן, מאי "ע"ז נאמר", הרי אין נאמר על זה יותר מעל שאר מצוות שקבוע להם זמן, דמי שעבר עליו הזמן ולא קיים המצוה, הוי מעוות לא יוכל לתקון, ומ"ש זה דנקט. ות' דכיון דכתי' בקרא "מעוות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להמנות", משמע דחד מצוה הוא, דיש בה מעוות לא יוכל לתקון, וגם חסרון לא יוכל להמנות. וביאר דזה שייך במצות חגיגה בלבד, דכיון דעבר הרגל ולא חג, הרי ביטל מצות חגיגה, וזהו מעוות לא יוכל לתקון, אבל עדיין חייב הוא להביא הבהמה לקרבן. ואם גם לא הביא הבהמה לקרבן, ומתה או נגנבה, אז אינו חייב באחריותו, וגם הוי חסרון שלא יוכל להמנות. אלא שהק' מסוכה (כ"ז), דאי' שם דמי שלא אכל ליל יו"ט הראשון של סוכות, יכול להשלים ליל יו"ט האחרון, וחכ"א שאין בזה תשלומין וע"ז נאמר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות, ומה שייך ב' מדרגות של מעוות וחסרון שם, וצ"ע (ולכא"ו ה' מקום להק' גם מהברייתא בעמוד ב', דאמרי' דפסוק זה שייך גם על מי שביטל זמן ק"ש ותפלה, אולם י"ל דהתם לא אמרי' "ע"ז נאמר וכו'", ומשמע דהא דע"ז נאמר הוא עיקר קו' הטו"א). וכ' המרומי שדה דהא דתנן כאן מעוות וכו' במצוה זו דוקא, היינו משום דבכל מצוות עשה מועיל תשובה, ואם

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - חגיגה

ט. (המשך)

תשלומין לראשון, ובין מ"ד דכולן תשלומין זל"ז, דכיון דבכה"ג הי' ראוי ביום א', א"כ לכ"ע הוי כולן תשלומין דראשון, וצ"ע בזה (וע"ע במהרש"א, טורי אבן (על הדף ובקו"א), ובשפת אמת בביאור דברי תוס').

ח. תשלומין זה לזה

כ' תוס' דבשבעות לא מסתבר לומר שהם תשלומין זה לזה, כיון דחול גמור הוא. ולכאור' ק', שהרי שי' ב"ש דאין מקריבין עולת ראוי ביו"ט, וא"כ לכאור' צ"ל דס"ל דכולן תשלומין זה לזה, וכל מח' ר"י וחזקי' היא בדעת ב"ה. אבל א"כ, מה הגדר בשבועות, דלפי תוס' כ"ע מודו דתשלומין דראשון הוא, הרי לפי ב"ש אין מושג כזה. ותנ' הקשות מיושב (קו"י) דשפיר מצינן למימר דס"ל לב"ש דכולן תשלומין דראשון, דאף דבפועל אינו יכול להביא הקרבן ביום א', אבל זהו רק משום איסור צדדי, אבל בעצם נתחייב בראי' ביום א'. אבל עדיין ק' קו' הקבא דקשייתא (קו"י) על המהרש"א (יז: ד"ה מאי לאו, דכ' דלב"ש אין שייך לומר דכולן תשלומין דראשון, כיון דביו"ט א"א להקריבו, וצ"ע הא דשבועות.

ט. ור' יוחנן אמר אף בלילה נמי מביא

פרש"י, אלמא דס"ל לר' יוחנן דאפי' בזמן שאינה ראוי לקרבן שייך בה דין תשלומין. ופי' בהערות להגרי"ש קו' הגמ', דאין אפשר לומר דבאינו ראוי בפועל להביא הקרבן לא חייל עלי' החיוב, הא חזינן בנטמא בלילה דנחשב דיצא לשעה הראוי לקרבן, אע"ג דלילה אינה ראוי להקרבה. אבל הק' ע"ז דא"כ מה תי' הגמ' דשאני טומאה שיש לה תשלומין בפסח שני, מה ענין קולא זו דאיכא בפסח שני לומר דחשיב שיצא לשעה שהוא ראוי להקריב הקרבן, וע"ש מש"כ לפרש תי' הגמ'.

י. אף בלילה נמי מביא

הק' הטורי אבן, הא שאני הכא דהגברא חזי, אלא שהזמן אינו ראוי, וכבר כ' תוס' (ב) דהיכא דהגברא ראוי, רק דהיום אינו ראוי, זה חשיב ראוי, וחייב בתשלומין, ומ"ש לילה משבת, וא"כ איזה סתירה יש בדברי ר' יוחנן. וכ' האפיקי ים (א), ג'- ד' דלמא דס"ל דלילה מחוסר זמן, הביאור הוא שאין חוב הקרבן חל כלל, ואינו דומה לשבת, דחל החיוב קרבן, רק דארי' הוא דרביע עלה, וא"כ שפיר י"ל דחייב בתשלומין.

ראי' הוא רק ביום ראשון, ואין שייך תשלומין למצות ראוי גופא, ורק לקרבן ראוי, דאם נתחייב קרבן ראוי ביום א', יש דין תשלומין להביאו בשאר ימי הרגל. וכ' דלפי"ז יוצא דכל המח' בסוגיין אם כולן תשלומין לראשון או אם כולן תשלומין זל"ז, היינו רק לענין חגיגה, דאילו לענין קרבן ראוי ודאי הוי כולם תשלומין לראשון, וכ' דזה ודאי אינו, ולכן כ' לחלוק על הרמב"ם. וע"ע באור שמח על הרמב"ם שם, ובמנחת חינוך (תפ"ט, ד) דחולקים על דיוק הטו"א בהרמב"ם, דודאי גם הרמב"ם מודה דשייך להיראות בעזרה בשאר ימי החג לקיים מצות ראוי.

ז. כולן תשלומין זה לזה

פרש"י, אין לך יום בהם שאין חובתו תלוי' בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו, דיום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידי', וימים שלאחריו תשלומין לו. וכ' הרש"ש (י) דמדברי רש"י שם וכאן מבואר דאפי' למ"ד דכולן תשלומין זה לזה, אין הביאור לדידי' דכל הימים שוין הם לחיוב, אלא דביום ראשון שהוא ראוי להביאו הוא יום עיקר שלו, ושאר הימים הויין תשלומין ליום זה. אולם הק' ע"ז מהא דבית הלל בעצמן אמרו דמיקרי עולת ראוי קבוע להם זמן מטעם דאם עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, ולא כ' דקבוע להם זמן משום דעיקר חיובו ביום ראשון הוא.

וע' בתוס', דכ' (לפי הגהות הב"ח) דלמ"ד כולן תשלומין זה לזה, הדין הוא דהיכא שהי' פשוט ביום א', ושוב נעשה חג ביום ב', דפטור מלהביא ראיתו ביום ב', כיון דעכשיו פטור. ומבואר מדבריו דס"ל דמה דאמרי' דכולן תשלומין זה לזה, לא דוקא הוא, ובאמת הוי בכל יום חיוב של יום זה עצמו, ואין להם תורת דין תשלומין כלל, אלא דאמרי' דכולן תשלומין זה לזה, היינו שחייב להקריבו רק פעם א' ברגל, אבל לא דהוי ממש כמו תשלומין להדדי. וא"כ, כיון דעכשיו פטור, מה לי דמאתמול הי' חייב, אי"ז משוי חיוב עליו היום. ותוס' נסתפקו רק למ"ד כולן תשלומין דראשון, אולי כיון שכבר חל עליו חיובו על הראשון, ועכשיו צריך לדין תשלומין, א"כ אי"צ שיהי' באופן שיכול לחייבו עכשיו, או דלמא דצריך להיות במצב של חיוב כדי לחייבו גם בתשלומין. אבל לפי הרש"ש, לכאור' פשוט הוא שאין שייך לחלק בענין זה בין מ"ד דכולן